

BUITEN

29^E JAARGANG N^O. 14

ZATERDAG 6 APRIL 1935

DE MATTERHORN BIJ ZERMATT

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

DE MATTERHORN BIJ ZERMATT (ILL.)	BLZ. 157
WANNEER DE JANGTSE OVERSTROOMT DOOR PEARL S. BUCK	BLZ. 158—159
LES IN VREEMDE TALEN . . . DOOR FREDIE BERENDS	BLZ. 159
DE BORDER, HAAR AANLEG EN BEPLANTING (GEÏLL.), (I) DOOR J. BERGMANS	BLZ. 160—163
REISBELEVENISSEN, DOOR W. B. F.	BLZ. 161—163
DOOR DE ZUIDELIJKE ZEEALPEN (GEÏLL.), DOOR DIRK L. BROEDER	BLZ. 163—165
DE ST. PIETERSBERG EN ZIJN DUISTERE GANGEN (GEÏLL.), DOOR IR. D. C. VAN SCHAIK.	BLZ. 165—167
ANJERS VOOR DEN TUIN (GEÏLL.), DOOR G. KROMDIJK	BLZ. 167—168

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74—76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, is verboden.

WANNEER DE JANGTSE OVERSTROOMT

DOOR PEARL S. BUCK

ZIJ liepen door de nieuwe hoofdstad, vreemd en uit een ver land, al lag hun geboortegrond slechts enkele honderden kilometers van deze straat, waarlangs zij nu liepen. Maar voor hen was het heel ver. Hun oogen waren de oogen van hen, die plotseling en door een onberekenbaar geweld weggerukt zijn van de wereld, die zij altijd gekend hadden en altijd, tot dat oogenblik toe, veilig gedacht hadden. Zij, die slechts aan landwegen en akkers gewend waren, liepen nu over de trotsche straat der nieuwe hoofdstad en ofschoon de straat vol dingen was, die zij tevoren nimmer gezien hadden, — ja, er automobielen en andere dingen waren, waarvan zij zelfs nooit gehoord hadden, toch keken zij naar niets, maar liepen als in een droom alles voorbij, zonder iets te zien.

Verscheidene honderden van hen liepen op dit oogenblik door de straten. Keken zij naar niets en naar niemand, niemand keek ook naar hen. De stad was vol vluchtelingen; er waren er duizenden, die op een of andere wijze wat voedsel en kleeven wisten te vinden en beschutting achter matten in hun groote kampen buiten de stad. Op elk uur van den dag kon men sjoefle mannen en vrouwen en enkele kinderen naar de kampen zien gaan en wanneer een inwoner van de stad hen opmerkte, was dat om met aldoor grooter wordende bitterheid te denken:

„Nog meer vluchtelingen — komt er dan nooit een eind aan? We komen allemaal nog van honger om, als we probeeren hen al is 't maar met een beetje eten in leven te houden!”

Deze bitterheid, die de bitterheid van den angst is, deed de kleine winkeliers ruw uitvallen tegen de vele bedelaars, die elk oogenblik aan de deuren kwamen vragen en de menschen werden meedoogenloos en betaalden de rickshaw-trekkers slechts een heel klein loon, want er waren er tien keer zooveel als noodig was, omdat de vluchtelingen trachtten op deze wijze iets te verdienen. Zelfs de rickshaw-trekkers van beroep vervloekten de vluchtelingen, want daar dezen van honger omkwamen, trokken zij voor wat men hun wilde geven, zoodat de loonen heel laag waren en ieder er onder leed. En wie zou, met de stad vol vluchtelingen, die aan elke deur bedelden, die aanvielen op elk beroep, dat geen bijzondere vakkennis vereischte, die elken vrieskouden morgen dood op de straat lagen, dus nog kijken naar dezen nieuwen troep, die nu in de schemering van een winterdag binnenkwam?

Maar dit waren geen gewone mannen en vrouwen, geen allerarmsten uit een of andere streek, die altijd gebrek hadden en bij een overstrooming terstond honger leden. Neen, dit waren mannen en vrouwen, waarop elke natie trotsch had kunnen zijn. Het was duidelijk, dat zij allen uit dezelfde

omgeving kwamen, want zij droegen kleeven, geweven van dezelfde blauwe katoen, effen en gesneden op ouderwetsche wijze, met lange mouwen en lage, wijde jassen. De mannen droegen bewerkte schorten en het borduursel was naar eigenaardige, ingewikkelde, fraaie patronen. De vrouwen hadden lappen van dezelfde effen blauwe stof als hoofddoeken om het haar gebonden. Beiden, mannen zoowel als vrouwen, waren rijzig en krachtig van bouw, ofschoon de voeten der vrouwen afgebonden waren. Enkele jongens waren bij de groep, eenige kinderen, die in mandjes zaten, welke aan een langen stok over de schouders van hun vaders hingen, maar jonge meisjes waren er niet bij en ook geen zuigelingen. Elke man of jongen droeg een last op zijn schouder. Deze last bestond steeds uit beddegoed, dekens, genaaid van de blauw katoenen stof en opgevuld. Hun kleeven en beddegoed waren schoon, en sterk gemaakt. Boven op elke opgevouwen deken lag, met een stukje mat ertusschen, een ijzeren ketel. Deze ketels waren stellig uit de aarden fornuizen gelicht, toen de bevolking van het dorp zag, dat de tijd gekomen was, waarop zij moesten wegtrekken. Maar in geen mand was een spoor van voedsel te bekennen, en niets wees erop, dat kort tevoren voedsel in de ketels gekookt was.

Wanneer men hen van dichtbij in het gezicht keek, zag men ook duidelijk dit gebrek aan voedsel. Oppervlakkig gezien in het schemerlicht zagen zij er gewoon uit, maar wanneer men wat nauwkeuriger toekeek, zag men den honger aan de gezichten der menschen, die nu in hun wanhoop hier een laatsten reddenden stroohalm zochten. Zij zagen niets van het vreemde van een nieuwe stad, omdat zij te dicht bij den dood waren om iets te zien. Niets nieuws kon hun nieuwsgierigheid gaande maken. Zij waren mannen en vrouwen, die zich aan hun land vastgeklampt hadden tot de hongersnood hen verjoeg. En zoo liepen zij hier, zonder iets te zien, zwijgend, vreemd, zooals zij, die weten dat zij gaan sterven, vreemd staan tegenover de levenden.

De laatste van dezen langen stoet van zwijgende mannen en vrouwen was een kleine, verschrompelde oude man. Zelfs hij droeg een last van twee manden, die aan een langen stok hingen welke op zijn schouder lag, dezelfde vracht van een opgevouwen deken en een ketel. Maar hij had slechts één ketel. In de andere mand scheen alleen een deken te zijn, heel versleten en opgelapt, maar toch nog schoon. Ofschoon de last licht was, was hij toch te veel voor den ouden man. Het was duidelijk, dat hij in gewone omstandigheden om zijn hoogen leeftijd niet meer werkte en dat hij denklijk de laatste jaren zulken arbeid niet meer gewend was. Zijn ademhaling, terwijl hij voort strompelde, ging fluitend, en hij spande zich in om hen, die vóór hem liepen, niet uit het oog te verliezen, waardoor hij achter zou blijven. Op zijn oude, gerimpelde gezicht lag een uitdrukking van beklemmende pijn.

Plotseling kon hij niet meer. Heel voorzichtig zette hij zijn last neer en zonk op den grond, het hoofd tusschen de knieën, de oogen gesloten, wanhopig hijgend. Uitgehongerd als hij was, scheen het beetje bloed in hem als donkere vlekken door de huid van zijn wangen. Een havelooze koopman in warme meelspijs zette dicht bij hem zijn stalletje neer en riep zijn handelskreet, en het licht van zijn stalletje viel op het omlaag hangende gezicht van den grijsaard. Een man, kwam voorbij, bleef staan en mompelde, terwijl hij naar hem keek:

„Ik kan vandaag onmogelijk meer iets weggeven, als ik mijn gezin tenminste nog meelspijs wil geven — maar nu zit hier die oude man. Goed, ik zal hem het zilver geven, dat ik vandaag verdiend heb en weer op den dag van morgen vertrouwen. Als mijn oude vader nog geleefd had, zou ik het hem gegeven hebben.”

Hij grabbelde in zijn kleeven en haalde uit een versleten gordel een zilverstukje te voorschijn en na eenige aarzeling en na nog wat voor zich heen gemompeld te hebben, voegde hij er een koperen geldstuk aan toe.

„Hier, ouwe vader,” zei hij met iets als bittere hartelijkheid. „Laat me u zien eten!”

Langzaam hief de oude man het hoofd op. Toen hij het zilver zag, wilde hij de hand niet uitstrekken. Hij zei:

„Ik vroeg u niets. Wij hebben bij ons goed land en hebben nog nooit zoo'n gebrek gehad als nu, omdat wij zulk goed land hebben. Maar dit jaar is de rivier buiten haar oevers getreden en dan lijdt men zelfs met zulk goed land honger. Wij hebben zelfs geen zaaizaad overgehouden. Wij hebben

ons zaaizaad opgegeten. Ik zei de anderen dat we het zaad niet konden opeten. Maar zij waren jong en bongerig en aten het op."

"Neem het," zei de man, legde het geld in het geborduurde schort van den grijsaard en ging met een zucht verder.

De koopman maakte zijn kom meelspijs klaar en riep: "Hoeveel wilt u eten, oude man?"

Nu kwam er leven in den ander. Gretig voelde hij in zijn schort en toen hij daar de twee geldstukken zag, het zilveren en het koperen, zei hij:

"Een kleine kom is genoeg."

"Hebt u dan aan een kleine kom genoeg?", vroeg de koopman verbaasd.

"Het is niet voor mij," antwoordde de grijsaard.

De koopman staarde hem verbaasd aan, maar eenvoudige man als hij was, zei hij niets meer en maakte zijn kom gereed en toen deze klaar was, riep hij: "Hier is hij!" en wachtte om te zien, wie ervan zou eten.

De oude man stond nu met groote inspanning op, nam de kom in zijn bevende handen en liep naar de tweede mand. Terwijl de koopman toekeek, trok hij de deken opzij, tot het schrale gezichtje van een jongetje zichtbaar was, dat daar met bijna gesloten oogjes lag. Men zou gezegd hebben, dat het kind dood was, maar toen de man het hoofdje optilde, zoodat het den rand van de kleine kom kon aanraken, slikte het 't voedsel langzaam in, tot de kom leeg was, terwijl de oude man allerlei woordjes mompelde:

"Daar, mijn hart — daar, mijn kind —"

"Uw kleinzoon?" zei de koopman.

"Ja," zei de oude man, "De zoon van mijn eenigen zoon. Mijn zoon en zijn vrouw verdrongen allebei terwijl zij op ons land werkten, toen de dijken doorbraken."

Zorgvuldig stopte hij het kind toe en likte met de tong de kom schoon, zoodat er geen kruimeltje meer in zat. Toen overhandigde hij haar aan den koopman, alsof hij zelf genoeg gegeten had.

"Maar u hebt het zilverstukje nog!" riep de koopman, nog meer verbaasd, nu hij zag, dat de grijsaard niets meer bestelde.

De ander schudde het hoofd. "Dat is voor zaad," antwoordde hij. "Zoodra ik het zag, wist ik dat ik er zaad van zou koopen. Ze hebben het allemaal opgegeten en waarmee moet nu het land weer bezaaid worden?"

"Als ik zelf niet zoo arm was," zei de koopman, "zou ik u misschien een kom gegeven hebben. Maar om iets aan iemand te geven, die zilver heeft —" Hij schudde het hoofd, hoogst verwonderd.

"Ik vraag u niets, broeder," zei de oude man. "Ik weet wel, dat u dat niet begrijpen kunt. Maar als u land hadt, zoudt u weten, dat het weer bezaaid moest worden, of het volgend jaar zou er weer gebrek komen. Het beste wat ik voor mijn kleinzoon doen kan, is een beetje zaad voor het land koopen — ja, al zou ik ook sterven en anderen het moeten uitzaaien, het land moet het hebben."

Hij nam zijn last weer op en strompelde voort, op zijn trillende oude beenen, en zijn oogen tuurden scherp de lange, rechte straat af.

"Té semplice o completo?" vroeg het meisje.

"Completo", commandeerde ik.

"Subito, Signorina", (Direct, juffrouw) antwoordde het meisje hierop en verdween als de weerlicht uit de kamer om na een oogwenk met het bestelde terug te keeren.

"Ecco, Signorina", zeide zij, terwijl zij het blad op de tafel zette, en toen met een lichte handbeweging aanduidend: "té, latte (melk), aqua bollente (kokendheet water), zucchero (suiker), pane e burro (brood en boter). Hierop een vriendelijk knikje: "Buon appetito, Signorina!" en weg was zij, de kamer uit.

Om te beginnen moet mij nu een bekentenis van het hart: mijn kennis van de Italiaansche taal is uiterst gering. Al wat ik daarvan bezit, is het weinige, wat ik een paar keer gedurende een kort vacantie-verblijf hier en daar heb kunnen oppikken. En zooals dat dan in zoo een geval meestal gaat: wat men het eene jaar geleerd heeft is men het volgende jaar weer vergeten; en op die manier komt men nooit verder. Eigenlijk vind ik dat heel vervelend, want ik zou natuurlijk veel liever vloeiend Italiaansch spreken. Hoeveel meer plezier heeft men niet van reizen in het buitenland, wanneer men de taal goed verstaat! Ik was dus hoogst aangenaam verrast toen mij daar in dat Italiaansche berg-nest zoo opeens de mogelijkheid geopend werd mijn talenkennis uit te breiden. Want dat had ik na die eerste les al goed begrepen: mijn kamermeisje, dat langzaam praatte en haar best deed zoo duidelijk mogelijk uit te spreken, was de beste taal-leerares, die ik mij maar wenschen kon! Terwijl ik hierover nog aan het nadenken was, betrapte ik mijzelf er op dat ik bezig was, de zoeven geleerde les als een schoolkind te repeteeren: il té, de thee; il latte, de melk; lo zucchero, de suiker; il pane, het brood; il burro, de boter. Hoe noemde zij het kokendheete water ook alweer? Aqua — aqua . . . was het niet „bollente?" . . .

Drie weken bleef ik in dat hôtel. Gedurende dien tijd heb ik menigmaal om mijn Italiaansch te vervolmaken, onder een of ander voorwendsel het kamermeisje gebeld. Den eenen keer had ik een borstel noodig en leerde bij die gelegenheid, dat men dan om „una spazzola" diende te vragen. Een ander maal hield ik het meisje mijn pennhouder en papier voor en hoorde, dat een brief schrijven „scrivere una lettera" heet, of wel, ik vroeg of er geen brieven voor mij waren en kreeg ten antwoord: „Il corriere è oggi in ritardo" (de post is vandaag te laat). Op deze wijze heb ik in die paar weken, dat mijn verblijf duurde, een massa opgestoken. Met het gevolg, dat mijn kennis van de Italiaansche taal op het einde van mijn vacantie een nog nooit gekende hoogte had bereikt . . . ! En toen ik het kamermeisje met de woorden: „parto domani" mijn vertrek voor den volgenden dag aankondigde zag ik op haar aardige gezichtje een uitdrukking van waarachtige spijt, welke zij met de volgende woorden vertolkte:

"Davvero?" (Heusch waar?) „Già domani?" (Morgen al)

"Mi dispiace tanto tanto!" (Dat spijt me heel erg).

Toen het moment van afscheidnemen was aangebroken, gaf ik het lieve kind de hand.

"A reviderci!" (Tot weerziens) zei ik.

"Tot weerziens het volgend jaar zullen wij maar zeggen, hè juffrouw?" antwoordde zij mij in het zuiverste Hollandsch van de wereld.

Ik stond perplex.

"Wat!" riep ik uit. „Spreek je Hollandsch . . . ?"

"Nu, en òf", antwoordde zij. „Ik kom uit Utrecht; ik ben een „thee-randje!" . . ." Mijn ouders zijn hier jaren geleden naar toe gekomen, en omdat er altijd veel Hollandsche gasten in dit hôtel zijn, kon ik er gemakkelijk een plaats als kamermeisje krijgen."

"En dat vertel je me nu pas? . . . ?"

"Natuurlijk", gaf zij ten antwoord. „Hollanders willen als zij hier zijn altijd dolgraag wat Italiaansch er bij leeren en wanneer ik dan steeds maar Hollandsch met ze spreek, hebben zij niets aan hun verblijf gehad! . . . ?"

Tegen dit argument kon ik niets inbrengen. Het afscheidnemen viel er nog wat moeilijker door. En nu reeds staat het onomstootelijk bij mij vast, dat ik in mijn volgende vacantie mijn lessen bij dezelfde leerares ga voortzetten . . .

Les in vreemde talen...

DOOR FREDIE BERENDS

DIT jaar heb ik mijn vacantie doorgebracht in een Italiaansch bergdorp. Ik vertel niet hoe het heet, want dat heeft met deze historie hoegenaamd niets te maken. Ik bepaal mij er toe te vermelden, dat ik afgestapt was in een klein, doch zeer zindelijk hôtel. De hôtelier en zijn vrouw waren buitengewoon voorkomende lieden, het eten was er goed; had men niet al te veel pretenties, dan kon men de kamers gerust als „comfortabel" beschouwen, de bediening was uitstekend en het personeel vloog op m'n wenken. In de eerste plaats moet hierbij het kamermeisje genoemd worden: en van haar wil ik hier juist het één en ander vertellen.

Toen ik den dag na mijn aankomst 's ochtends om het ontbijt belde, kwam een heel knap, jong ding vragen wat er van mijn dienst was. Ieder woord met zorg uitsprekende zeide zij:

"Cosa desidera, Signorina?" (Wat wenscht U, juffrouw?)

"Thee", antwoordde ik kortaf.

Foto Faassen-Hekken

LIEVE VROUWEN BEDSTROO (*ASPERULA ODORATA*)

De border, haar aanleg en beplanting

DOOR J. BERGMANS

WEER is de tijd aangebroken dat vaste planten gezet kunnen worden. 't Zij men een nieuwe border gaat aanleggen of de bestaande geheel of gedeeltelijk wil vernieuwen, ofwel in grootere tuinen bijvoorbeeld voor heesterranden losse groepen wil aanbrengen. Vaste planten zijn in 't algemeen bijzonder sterk en kunnen verscheidene jaren „meegaan”, de meeste zijn zelfs pas op hun mooist wanneer ze een paar jaar vast staan. In najaar en winter sterven de bovengrondsche deelen van heel veel soorten af, in 't voorjaar, soms zelfs al heel vroeg, zien we de nieuwe scheuten zich ontwikkelen, die straks volop zullen bloeien. Er is geen tuin waar deze gemakkelijke en dan ook zeer gewilde planten niet op de een of andere manier toegepast kunnen worden. In grootere tuinen zal men ze samenbrengen in groote borders, die in zomerbloei een feest voor het oog maken. Ook in flinke groepen voor heesters, langs een boschgedeelte, bij een oprit kunnen er met vaste planten machtige effecten worden bereikt. ☼ Voor kleine tuinen, mits het er behoorlijk zonnig is, of althans luchtig en vooral licht, zijn het onmisbare planten. Hier zal echter de keuze nogal moeilijk zijn, omdat men niet zoo heel veel planten zetten kan en het er dus erg op aankomt wat men kiest. De meeste kleine tuinen lijden aan 't euvel der overlading en maken daardoor een rommeligen indruk, vooral wanneer een „royale” bloemist zich er mee bemoeit. Sommige dezer lieden zijn zóó decoratief van natuur, dat ze vele paden en bochten doen ontstaan en dan langs elk paadje of bocht van het gazon een versiering willen aanbrengen, liefst in een of anderen perkvorm, waar natuurlijk zooveel mogelijk planten worden „ingestopt.” Kleine tuinen kunnen werkelijk mooi zijn, wanneer er een zekere rust heerscht en die is juist allereerst te bereiken door beperking van het plantenmateriaal en dus door juist gekozen soorten. Wanneer we allerlei tuintjes eens goed bekijken, is het soms alleen jammer dat er zoo véél planten in staan, die bovendien bij een betere of andere rangschikking in grootere ruimte bijvoorbeeld, wel zouden voldoen. ☼ In kleine tuinen zal zelden een breede border kunnen worden aangelegd. 't Zijn bijna altijd min of meer smalle strooken, die beplant moeten worden. Hieruit

(1)

volgt reeds dat men begint met alle zeer hooge, forschgroeiende vaste planten uit het sortiment te laten vervallen, zooals vele Delphiniums, Herfstasters, Helianthus, enz. Heeft men een bepaalde voorliefde voor enkele dezer sterkgroeiende planten, dan is het vaak 't beste er een losse groep van samen te stellen, die op een met overleg daarvoor uitgezocht plekje geplant wordt. ☼ Dikwijls bestaat de achtergrond in kleine tuinen geheel of gedeeltelijk uit een schutting van hout of betonplaten of een muur. Willen onze bloemen goed uitkomen, dan moet in de eerste plaats gezorgd worden deze leelijke, zij het soms onvermijdelijke achtergrond zooveel mogelijk te verbergen, waarin we bijvoorbeeld goed slagen door er klimplanten tegenaan te laten groeien. Vaak zal de zelfhechtende Parthenocissus tricuspidata, beter bekend onder den naam Ampelopsis Veitchii, om er een te noemen, onze beste en goedkoopste hulp zijn. Niet alleen dat deze plant in betrekkelijk korten tijd een schutting 's zomers geheel bedekt, maar in 't najaar is het een van de schitterendst verkleurende planten, aan iederen natuurliefhebber goed bekend. Heesters, of groenblijvende struiken, of hagen, als de ruimte en de beurs dit toelaat, kunnen ook een uitstekenden achtergrond vormen. ☼ Staan er groote boomen in kleine tuinen of heeft men in 't geheel geen zon, dan kan men zelfs van vaste planten niet veel verwachten. Toch zijn er onder de vaste planten wel, die op flink beschaduwde plaatsen goed groeien en bloeien, als ook de grond geschikt is, o.a. Vinca minor (de groenblijvende Maagdepalm) met haar blauwe bloemen vroeg in 't voorjaar, Asperula odorata (het fijne, witbloeiende Lieve Vrouwen Bedstroo), de welriekende Lelietjes van Dalen of Convallaria majalis, Dornicum plantagineum met haar zonnig gele sterren in 't voorjaar, Dicentra spectabilis (Gebroken Hartjes), Hostia, Pulmonaria, Trillium, Viooltjes in soorten, enz. Erg veel plezier heeft men hier van Digitalis purpurea, het bekende slanke Vingerhoedskruid met lilarose of witte bloemen, al is dit feitelijk een tweejarige plant, die zich makkelijk voortplant. Een groote vreugde, ook voor den kleinsten tuin, juist voor deze zou ik willen zeggen, is in den tijd dat het hout nog kaal is de bloei der vroege bolgewassen. ☼ Wanneer we in 't begin van dit ar-

tikel zeiden dat het nu, in het voorjaar dus, tijd is vaste planten te zetten, dan beweren we hiermee niet dat dit de eenige tijd is. Het planten van alle vaste planten gebeurt het best direct na den bloei, maar dit is een tijdstip waarin men niet graag breekt in den border, omdat er dan, behalve indien 't de late herfstbloeiers betreft, nog zooveel in bloei is. De kweekers kunnen in dien tijd ook moeilijker verzenden. Vanzelf wacht men dan tot het najaar en veel wordt dan ook met succes geplant in September-October. Bij sterke soorten is het heel goed mogelijk gedurende den winter, natuurlijk bij open weer, te planten, doch er zijn verscheidene soorten, die bij najaarsplanting van een ietwat strengen winter veel lijden. Voor deze laatste is dus het voorjaar de geschiktste tijd; de planten groeien dan meteen door. Dan zijn er enkele bekende soorten die be-list in September geplant moeten worden wil men er het eerst volgend jaar een behoorlijke bloei van verwachten, bijv. Pionen, Dicentra, Papaver orientale, Hemerocallis, Lupinus, e.a. ☼ Waar men vaste planten ook wil aanbrengen, dient men tevoren den grond diep om te spitten, fijn te maken en goed te bemesten. Vaste planten hebben nogal wat voedsel noodig en vooral wanneer men gesteld is op groote bloemen, zal de voedselvoorraad op peil gehouden moeten worden. Op lichte- en zandgronden gebruikt men bij voorkeur oude koemest, op zware- en kleigronden liever paardenmest. Voor zeer zandige gronden en ook op zware klei verdient het aanbeveling bovendien een flinke hoeveelheid vochtige turfmoel er door te mengen. ☼ Bij het planten van vaste planten maakt men een flink plantgat, in ieder geval zoo groot en diep dat de wortels vrij naar beneden kunnen hangen. Daarna wordt de grond rondom de plant stevig aangedrukt. Mocht direct na het planten een droogteperiode volgen, dan is het raadzaam de eerste week elken avond flink te gieten, totdat de planten zijn aangeworteld. Om een rijken bloei in stand te houden, is het vereischt de planten om de 3 à 4 jaar te verjongen. Hiervoor steekt men den heelen pol uit, neemt alleen de buitenste, dat zijn de jongste deelen en plant deze weer. Soorten die erg wild groeien, zooals vele Herfstasters, Helianthus, Rudbeckia, enz. krijgen na 3 jaar veel kleinere bloemen, terwijl de buitenste deelen soms zoover wegloopen, dat ze minder sterke planten in de buurt overwoekeren. Dergelijke soorten neemt men elke 2 jaar op en verjongt ze. ☼ Wil men den bloei van vaste planten eenigszins verlengen of er althans zoo lang mogelijk van genieten, dan moeten beslist alle uitgebloeide bloemen geregeld worden weggenomen, zoodat de planten geen zaad vormen. Er zijn verscheiden soorten die, wanneer de uitgebloeide scheuten bijtijds geheel worden afgesneden, voor de tweede maal bloeien, al is het dan niet zoo zwaar als den eersten keer natuurlijk. ☼ In een volgend artikel zullen we iets vertellen over het samenstellen van borders.

(Wordt vervolgd)

Reis-Bele-venissen

TYPEN IN TREIN EN HÔTEL

I S 't voor ons, nuchterder Noordelingen, niet nèt alsof je naar 'n boeiend tooneelstuk zit te kijken, wanneer je in gezelschap Franschen met hun drukke gebaren en radde taal gadeslaat? De keurige jonge man, echtgenoot van 'n knap, levendig vrouwtje, vader van twee alleraardigste kleine kinderen, die van Basel tot Lausanne met ons reisde, voerde tenminste de geestigste blijspelletjes voor ons op, met z'n langzame, nadrukkelijke manier van spreken, in z'n mooie Fransch, waar 't vrouwtje met 'n waterval van leven-

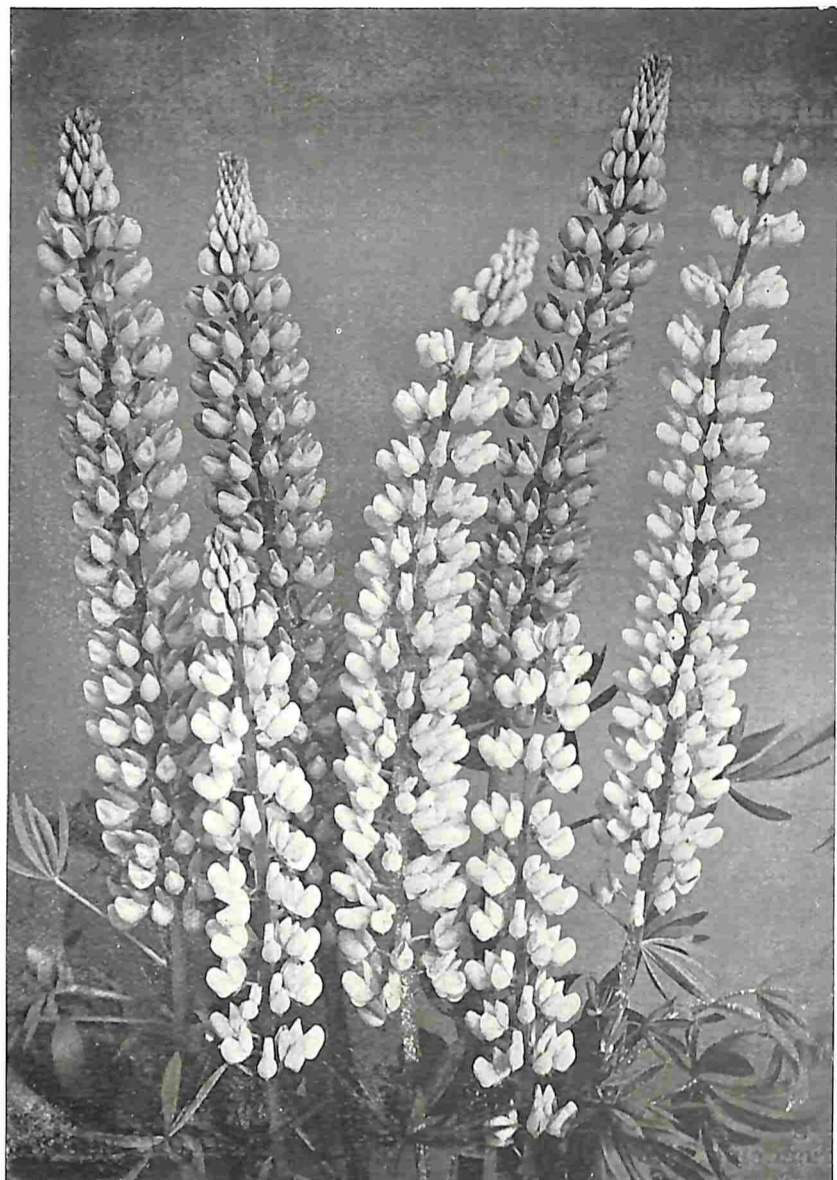

Foto van Tubergen

LUPINUS POLYPHYLLUS

dige woordjes en gebaren op antwoordde. Hij keek erbij alsof hij op 'n heel vriendelijke manier eigenlijk iedereen 'n beetje voor den gek zat te houden: z'n neusvleugels opgetrokken, z'n lippen gespitst en z'n kwieke oogen half toegeknepen. ☼ En is 't ook niet telkens weer 'n grappig iets om kleine kinderen 'n vreemde taal te hooren spreken? Je benijdt ze 'n beetje omdat 't hun zoo gemakkelijk afgaat en

EEN WEELDERIGE BORDER

in je hart ben je ook 'n beetje blij als je ze eens op 'n fout betrapt. Maar 't is ongezellig dat je jezelf zoo weinig vertrouwt op de glibberige paden der conversatie en je dus maar beperkt tot vriendelijk lachen en knikken als de baby met z'n pikzwarte kraalooien je kant uitkijkt. Dat is gelukkig 'n internationale taal en je constateert dat de Fransche kindertjes nèt zoo met 'n schuins geheven snoetje en guitige oogjes kunnen coquetteeren met hun bewonderaars, als je eigen dierbare spruiten dat in de dagen van olim plachten te doen. — Je ontdekt 'n potlood en 'n bloc-nootje in den rugzak en hebt daarmee 'n nieuwe manier uitgevonden om die kleine majesteiten 't hof te maken: kippen, hanen en kuikentjes, zwemmende eenden met jongen, 'n hond, 'n poes en 'n olifant doen 't hunne om de internationale vriendschapsbanden aan te knopen en te versterken. ☼ „Weet jij hoe eendenkuikens heeten in 't Fransch?” fluister je je echtgenoot in, maar die kan er evenmin op komen. „Maar wat hindert dat, ze kan toch wel zien wat 't voorstelt”, flatteert hij mijn teekenkunst — en inderdaad 't kleine meisje roept: „Ah, regarde donc, Maman, les petits canetons” — zoodat de gelijkenis „frap-panter” is dan je zelf dacht! De ongelofelijk-keurige papa wendt zich 'n halven slag om en zegt met z'n dierbaarste stem: „Merci bien, Madame, vous êtes bien aimable” — en als we Lausanne bereiken, waar de heele familie uitstapt, wordt ons „bon voyage” toegewenscht, 't kleine meisje geeft 'n vriendelijk, klein, warm pootje, de baby knijpt z'n vuistje beurtelings open en dicht — wat ook 'n internationale wuif-methode blijkt te zijn — en de „Nounou” 'n mooie, donkere, Italiaansch-uitziende vrouw van middelbaren leeftijd (klaarblijkelijk 'n oude getrouwe van de familie) knikt me dankbaar toe, omdat ik háár dierbaren kleinen schat 'n plezier heb gedaan. ☼ Na Martigny wordt 't publiek sportieve en internationaler, je hoort Engelsch en Italiaansch tusschen 't vele Fransch door, rugzakken stapelen zich op een in de bagagerekken, spijkerschoenen stampen door de corridors en pickels en bergstokken, Zeiss-kijkers en zonnebrillen bewijzen dat je 't hoog-gebergte nadert. Maar je degelijke Hollandsche natuur wordt zwaar op de proef gesteld (je houdt nu eenmaal nooit van opgemaakte gezichten) door 't zonderlinge en weinig sportieve schouwspel van jonge meisjes en vrouwen in bergtenue, met lange broek, grove „chausettes”, zware, praktische spijkerschoenen, wollen trui en 'n kort, waterdicht sportjasje, die tòch „heelemaal opgevorven” zijn,

met vuurroode, nee paarsroode lipjes, weggeschoren en bijgepenneelde wenkbrauwen, roodgelakte nageltjes, enz. enz. (ik moet bekennen dat ik de preciese termen voor al dit fraais niet machtig ben). ☼ 't Is 'n stemmegegons alsof je op de Beurs bent — ('n uitspraak waar je iedere man mee op stang jaagt!) — en de bewonderende uitroepen zijn niet van de lucht, vooral als we Chamonix naderen en iedereen naar den linkerkant van de wagen snelt om te probeeren 'n glimpje van de Mont-Blancgroep te zien te krijgen. Maar de regenwolken hangen als sluiers tegen de bergen aan en de sneeuwtoppen blijven onzichtbaar. ☼ Het aankomen in

Les Bossons in 'n neerstroomenden regen is, als je twee reisdagen achter de rug hebt, niet heel bemoedigend. In den trein heb je al hooren zeggen dat 't véél regent in 't dal van de Arve. Vroolijk vooruitzicht! En als je eindelijk nat en kil en moe op je slaapkamer in je hotel bent aangeland, vijf trappen hoog, met 'n kalen planken vloer, niets geen bergruimte, zoodat je „uit je koffer moet leven” en 'n ouderwetsche waschtafel-met-kommen-en-kannen ('t „eau courante” uit het prospectus blijkt alleen op de portalen aanwezig te zijn!) heb je 't gevoel dat er véél moet gebeuren om je met 't verblijf hier te verzoenen.

Foto J. Bergmans

DIGITALIS PURPUREA VAR. ALBIFLORA

Foto J. Bergmans

HEMEROCALLIS MIDDENDORFFII

hadden, draafde hier tafeldekkend op en neer, smet met borden, rammelde met messen en vorken en wisselde dat af met een kijfpartij-door-de-lift met 'n manspersoon met 'n bombas in de onderwereld. Gedachtig aan 't spreekwoord: „als de kok en de keukenmeid kijven, weet men waar ze met de boter blijven”, begrepen we nu tenminste de reden dat die nièt op onze broodjes terecht kwam! ☼ „Als 't zulk man strijdvaardig, „ik ben bereid me op diverse wijzen te behelpen en ik kom hier ook niet om Lucullusmaaltijden te verorberen, maar dit!... il y a vraiment des grenzes,

WAAR ZIJN WIJ VERZEILD EN HOE KOMEN WE ER MET GOED FATSOEN WEER WEG? ☼ De bedden bleken goed te zijn en de nog steeds neerstroomende regen maakte 't ons den volgenden morgen in 't geheel niet aantrekkelijk om dit goed-bevondene te verlaten. Maar om negen uur zaten we toch heelemaal alleen met ons beidjes in 'n groote, kale, pijpenla-achtige eetkamer aan ons ontbijtje. ☼ Koffie zoo-zoo, broodjes goed, boter onvoldoende, constateerden we. 't Leek inderdaad 'n kunst op zichzelf om 'n rolletje boter zóó in elkaar te draaien dat 't heel wat lijkt, terwijl 't toch voor de helft uit lucht bleek te bestaan. ☼ „Zouden wij de eenige gasten zijn?” opperde ik, maar er kwam 'n sportieve jongeling binnen, die zich aan 'n tafeltje naast 't onze zette — we waren dus in elk geval met ons drieën — en er zouden ook wel 'n aantal

mensen op hun kamer ontbijten. ☼ De jonge man bleek 't tekort aan boter opgelost te hebben door z'n brood in z'n chocola te doopen. ☼ „Vraag nog wat boter of doe net als hij” ried m'n echtgenoot me, maar ik beweerde dat ik 'n fatsoenlijke opvoeding had genoten en altijd geleerd had dat „soppen” niet netjes was. Dus blééf ik fatsoenlijk en vroeg er wat boter bij, waarop we twee, zegge en schrijve twee luchtige boterkrulletjes erbij kregen! ☼ 'n Terra-cotta pluche salonnetje met 'n vuurrood tafelkleed, oranje-met-groen behang en fondant-rose schilderwerk maakte ons dermate zeeziek en „doof-van-al-'t-vloeken”, dat we de wijk namen naar onze slaapkamer, waar de toilettemmer en de kommen nog ongeledigd bleken en de bedden onopgemaakt. 't Goot zóó, dat uitgaan, tòch, maar met regenjassen gewapend, er op uit trekken, 'n volslagen onmogelijkheid was. ☼ Dus maar weer terug naar ons tafeltje in de eetkamer. Maar ook dat bleek geen onvermengd genot: het ééne meisje, dat we tot dusver ontdekt

zooals de Franschman zegt". ☞ Om hem te kalmeeren voor-
spelde ik hem een voortreffelijk dejeuner, te oordeelen naar
't in de gang aangeplakte menu. Maar ook dit bleek 'n ijdele
waan. De hors-d'oeuvre werd vertegenwoordigd door één
heele sardien de man, sardien sec, sardien seul, kortom: sar-
dien. Punt. Daarna iets nats, taais en glibberigs, dat den
weidschen naam droeg van lamsvleesch „des près salés", het-

(wat me niet er leek!). 'n Klein donker meisje tusschen
'n kwiek, aardig moedertje en 'n saaien, piepjongen papa,
begon dadelijk te wuiven toen ik haar toelachte — dat was
'n conquête! ☞ 't Werd droog, ten minste . . . 't góót
niet meer. En we stapten, in regenjassen gehuld, naar
Chamonix, om even uit te zijn en om biscuits, chocola en
vruchten in te slaan voor de dagen dat we 't nog es aan
wilden zien. (Slot volgt) W. B. F.

welk klaarlijkkelijk al zout genoeg
werd geoordeeld om er nog meer zout
bij te doen, plus 'n schotelletje over-
jarige doperwtjes in meelsaus, 'n
Hompje kaas met ieder één schimmig
boterfluitertje en twee onrijpe per-
ziken, onwennig met z'n beidjes op
een reusachtigen witten schotel, vol-
maakte dit luxueuse maal, waar we,
dank zij 't tekort aan personeel, ruim
'n uur over gedaan hadden. ☞ „Weet
je wat ik hier dreig te worden?" vroeg
ik. „'n Vuige materialist. Als we hier
niets dan regen krijgen en pluche
salonnetjes en te weinig en naar
eten, ga ik ijskoud naar Parijs, den
heelen dag naar 't Louvre en 't Mu-
sée Rodin en alle avonden dineeren
bij de Pergourdin, of jij meegaat of
niet. O Zoo!" Maar m'n echtgenoot
bleek onmiddellijk bereid mee te
doen met deze maar ten deele mate-
rialistische genoegens, tenminste als
't bleef regenen. ☞ We hadden in-
tusschen ruimschoots gelegenheid
onze lotgenooten te bestudeeren.

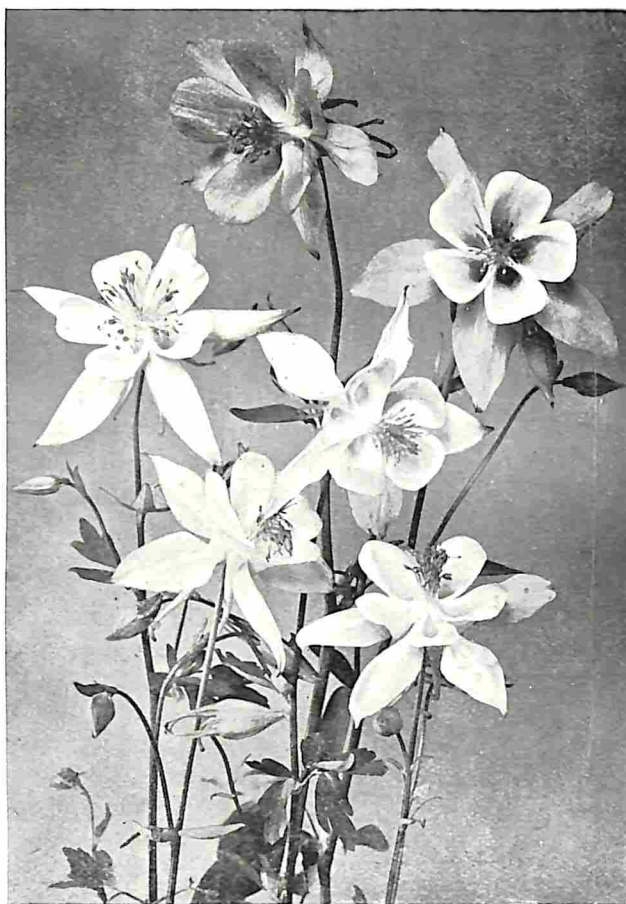

Foto van Tubergen

AQUILEGIA CAERULEA

Schuins naast ons zat een niet meer
bestaanbaar geachte verschijning, 'n
Zestigjarige dame met rossig haar,
gekapt volgens de mode van vijf en
twintig jaar geleden: „crapeaudjes"
onder de kuif, uitgekamde franje op
't voorhoofd en 'n kunstige knoop boven op de kruin. Haar
lichtgrijze satijnen japon met zwart geschulpte revers was
heel laag uitgesneden, doch in dit te kort werd kuischelijk voor-
zien door 'n . . . „gimpe" met baleintjes! 'n Voorwereldlijk
voorwerp, dat je je
uit je prille jeugd
herinnerde, als je
Moeder wiles moest
helpen de heel kleine
haakjes er van vast
te maken. Met 'n
schildpadden face-à-
main, waarvan ze
den steel vlak langs
haar zonderling-ge-
vormden neus legde,
nam ze ons, die zoo'n
vreemde taal spraken,
misprijzend op.

noorden, bij het vreedzame dorpje Coursegoules, haar eerste
wateren ontvangt. Het ondiepe riviertje — trouwens alle
rivieren zijn hier ondiep door de steenmassa's, die hun wate-
ren uit de Zeealpen hebben meegesleurd in hun snellen loop

Achter haar ontdek-
te mijn man Prinses
Pierlapat uit Hoff-
man's „Notekraker
en Muizekoning" en
inderdaad deed het
domme poppenge-
zichtje met de vlas-
blonde platinaharen
sprekend aan de hel-
din van dit griezelige
sprookje denken. De
sportieve jongeling

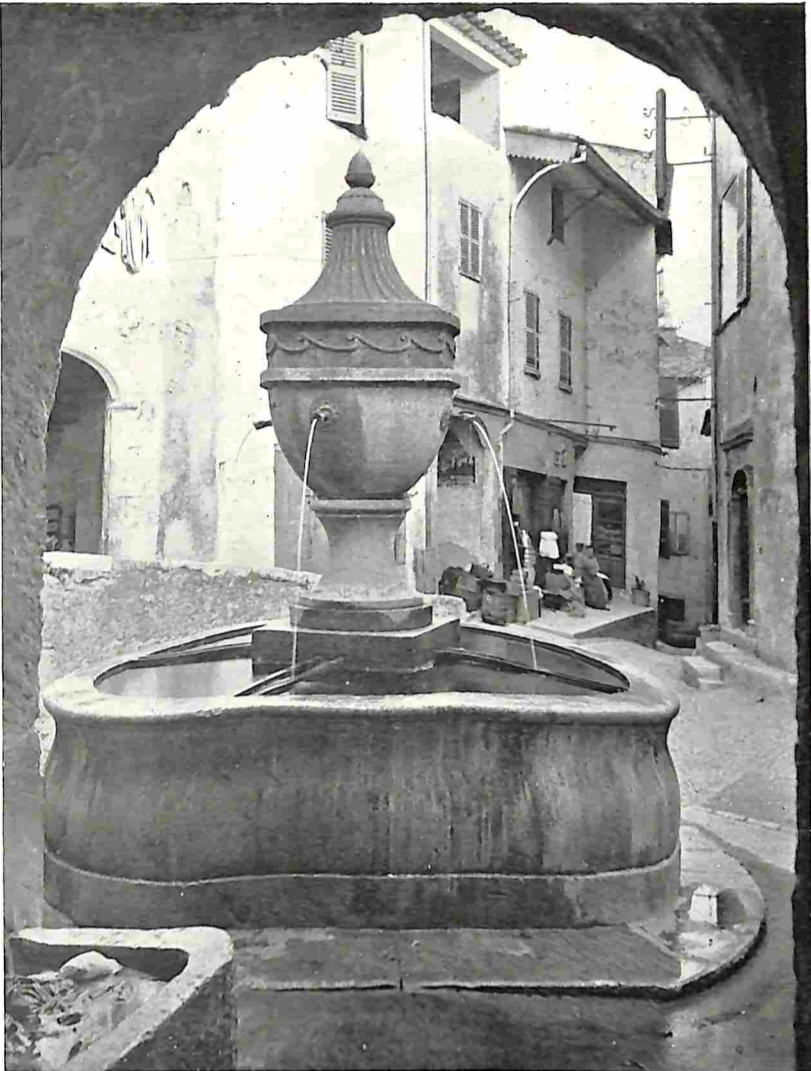

BEUIL IN DE VALLEI VAN DE VAR

— windt zich her en
der tusschen rotsen
en stroomversnel-
linkjes, ontvangt
links en rechts water
van nietige stroomp-
jes en fijne water-
valletjes en stort zich
dicht bij de monding
van den Loup in zee,
zich vermengend met
het klei-grijze water,
dat van deze rivier
in den regentijd bijna
de heele baai tus-
schen de kapen van
Antibes en Ferrat
doet verkleuren. ☞
Daar, bijna aan den
mond der rivier, ligt
het schilderachtig
stadje Cagnes, eer-
tijds de oude burg
van het kanton Ven-
ce, dat, als zoovele
dorpjes en stadjes in
dit land en elders,
zijn huisjes gegroe-

peerd heeft rond een heuveltop, waarboven fier, sterk en
majestueus zich het Château des Grimaldi verheft. Te midden
van deze bloemrijke streek verwijlden gaarne dichters, schil-
ders, beeldhouwers, schrijvers, Carlone, die de fresco's van
het kasteel der Grimaldi's schilderde, arbeidde er, Félix Ziem
hader ook zijn atelier, Pierre-Auguste Renoir vereeuwigde
dien overvloed van bloemen, Auguste Rodin en Claude
Monnet verbleven daar geruimen tijd en Raffaëli raakte in
verrukking over het vele schoons, dat hij daar aanschouwde.

van 't ontbijt zat nu in nog veel sportiever bergtenuë op
te snijden over de vorderingen die hij dien morgen ge-
maakt had in 't rotsklimmen in de „Ecole des Alpinistes",
tegen 'n klaarlijkkelijken mede-scholier, die aan 't tafeltje
naast 't zijne gezeten was met 'n knappe jonge vrouw.
☞ In den spiegel had ik net 't oog op 'n paar, dat klaar-
lijkkelijk op 'n avontuurje uit was — ze spraken elkaar
met „vous" aan, deden verrukt tegen elkaar (vooral de veel
oudere vrouw tegen den jongen man) en vergaten te eten

PLEINTJE TE ST. PAUL

☒ Dan gaat de weg steeds stijgend en kronkelend tusschen kleine boomgaarden, langs terrasvormige wijnbergen, waar in het late najaar een zee van rood en bruin en goud en geel als een casade van de berghellingen tot in de enge dalen van die vruchtbare uitloopers der Zeealpen golfte. Daar ziet men de schimmelgroene, knoestige, doorgroefde olijven, die, even-

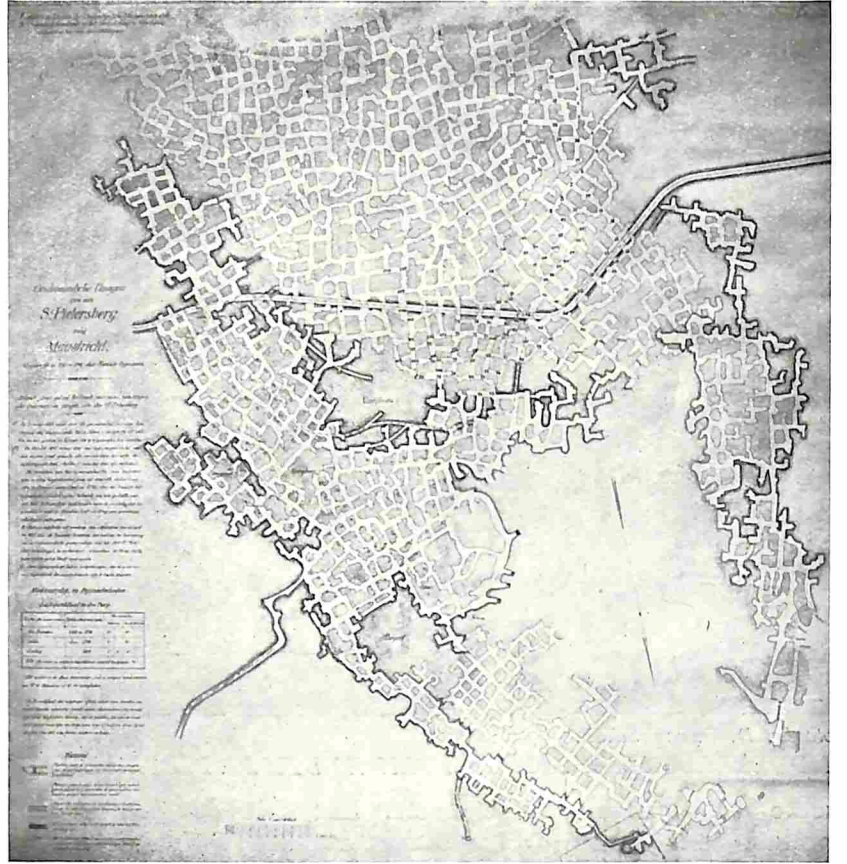

WINTER IN DE „GORGES DU CLANS”

als de wijnranken, zelfs aan het woeste leisteen hun voedsel schijnen te kunnen onttrekken. Daar groeien vijgenboomen met enorme bladeren, eenzaam en trotsch, langs den wegkant. Daar steken geweldige agaven haar groen en geel bestrepte puntarmen omhoog, daar slingeren zich de sierlijke oranje kamperfoelie en de lieflijke, violette bougainville om hun eigen ranken tegen de eenzame huizekes van dit paradijs en contrasteeren zoo wondermooi met de matte kleur der groote brokken natuursteen, waaruit alle huizen en muren zijn opgetrokken. Nog vele andere planten groeien hier, andere bloemen, die wij niet kennen, althans niet in ons land tegenkomen. ☒ Nog een paar bochten, nog een eindje stijgen en wij zien links van ons het ommuurde dorpje St. Paul, dat in de middeleeuwen een der drie verdedigers was van den toegang tot de Provence. Van roem en grootheid, van koninklijke gunsten van weleer resten nu nog slechts oude huizen met mooie poorten en pittoreske, klimmende, bochtige straatjes. ☒ Geen vier kilometer verder brengen ons tot een hoogte van 325 meter boven den zeespiegel bij het oude stadje Vence, dat reeds drie eeuwen vóór onze jaartelling de hoofdstad van den Keltisch-Ligurischen stam der Nerusii was, en als zoodanig de namen Vinciensis, Viuntium of ook wel Ouintion droeg. In de middeleeuwen was Vence de zetel van een bisschop, en hoewel het reeds lang zijn roem heeft zien opgaan in de grijze nevelen van latere eeuwen, is het nu door zijn overheerlijk klimaat een gezocht oord, dat noch bepaald berg- noch bepaald zee-klimaat mag heeten. Dit is het stadje waar de mimosa bijna gelijktijdig ontluikt met die te Cannes, waar de rozen in December bloeien en de olijven, sinaasappelboomen en wijnranken vruchten duizendvoud voortbrengen, het stadje, dat des zomers en des winters honderden toeristen en kurgasten trekt, menschen die zich vermeien in deze heerlijke omgeving of genezing trachten te vinden voor bloed, lever en nieren door het drinken van het geneeskundig water, dat zijn bronnen leveren. Wie zou bij een bezoek aan Vence, welks oude stad gegroepeerd is om de oude Romaansche kathedraal en gedeeltelijk omgeven is door geweldige muren, vermoeden, dat dit kuurplaatsje van nog geen vijf duizend zielen des winters zes duizend gasten in zijn hotelletjes en villa's herbergt en dat het getal der gasten en toeristen des zomers tweemaal het zielenaantal bedraagt? ☒ Wij laten de bloemen, de vruchten, de bronnen en het aardige Vence-sche aardewerk achter ons en stijgen langzaam door het schier uitgestorven doch schilderachtig dorpje Tournettes-sur-Loup,

dat tot de oudste woonsteden van de Provence behoort, tot dat wij eindelijk de enorme, 56 meter hoge viaduct van het locaalspoortje van de Sud-France bereiken en daarmee gekomen zijn aan den voorhof van de Gorges du Loup, een der allerschoonste, allerwoestste natuurwonderen van de Zeealpen. Hoog boven ons, opkijkend tegen een loodrechten, onherbergzamen rotswand, ontwaren wij het bergdorpje Gourdon, dat als een arendsnest eenzaam en zelfbewust van zijn onverwinnelijkheid, 760 meter boven den zeespiegel, temidden van steile bruin en grijze rots-punten troont. ☒ Dan een gedaanteverwisseling: de weg voert, nu slechts weinig glooiend en zonder scherpe bochten, uit het land der wijde vergezichten en zonnige berghellingen, een wonderlijk vruchtbare kloof in, waar een loodrechte bergwand ons te rechter zijde insluit, terwijl te linker zijde de Loup met spattende sprongen in ontelbare glinsterende waterdruppels uiteenspat op de ruwe rotsblokken, die van den linker bergwand in zijn loop zijn neergestort. Hier treft men een overdaad van weligen

plantengroei, want overal waar maar een handje vol aarde tusschen de rotsspleten en barsten in deze kloof zich bevindt, schiet de een of andere plant wortel en gedijt in deze diepe bergengte, die kwistig besproeid wordt en gedijt in deze diepe het water, dat overal hier ontspringt en de bergwanden vaak omtoovert in een sperkelenden feeëntuin, waarin zich de Cascade de Courmes van tachtig meter hoogte neerstort en onder den weg door in den bruisenden Loup stroomt. ☞ Alvorens den slingerenden bergweg naar Gourdon in te slaan, krijgen we nog een grootschen aanblik op den Saut du Loup, waar met donderend geweld de Loup op de glad afgesleten rotsmassa's neerkomt. Een wolk waterdamp stijgt op, alles rondom ons is vochtig en klam, door de tonnenzware rotsen onder onze voeten gaat een aanhoudende trilling tengevolge van de neerstortende vloedgolf, die bruisend, sissend, zuigend, spattend haar snellen weg door de kloof voortkolkt. Wat is de mensch dan toch nietig! ☞ Hooger, steeds hooger gaat weer de weg. Begrensd door woeste rotswanden te rechter zijde, gapen aan onze linker hand diepe valleien. Soms houden we ons hart vast bij de haarspeldbochten. Een voet tusschen onze buitenwielen en den afgrond, doch onze chauffeur is een homme du pays, kent iederen steen op deze wegen en vermindert zelfs niet eens zijn vaart. Het is alsof we in een vliegtuig omhoog gaan. Steeds wijder wordt het panorama, steeds ijler de lucht, totdat wij aan den voet van den zacht hellenden weg naar Gourdon, het arendsnest, stil staan. ☞ Alsof het bang was zelfs op deze hoogte nog in zijn droomerijen gestoord te zullen worden, heeft Gourdon zich vastgeklampt aan de allerhoogste rotsen, enkele tientallen meters hooger dan den weg, waarover waarschijnlijk nooit een auto gereden heeft, waarover slechts de dorpelingen naar boven wandelen, misschien af en toe een kleine wagen gehobbeld heeft, meer niet. ☞ We zijn binnen het dorpje, waar niets van het moderne leven getuigt dan de elektrische verlichting, de telefoon en de onvermijdelijke verkoopers van prentbriefkaarten. En uit de schaduwrijke steegjes komen we op het kerkpleintje, dat aan den rand van den gapenden afgrond hangt. Welk een vergezicht! Diep beneden ons wringt zich de Loup tusschen de rotsen door. Zijn donderend geraas is verstomd, hij lijkt slechts op een stukje verwrongen wit lint, de hooge viaduct is een stukje speelgoed geworden van niet te onderscheiden blokjes, die door een kinderhand tot 'n sierlijk tienbogig bruggetje zijn opgestapeld. Ver in het noorden reiken de met sneeuw bedekte toppen der hoogste Zeealpen ten hemel, daar waar Beuil ligt, en waar men des winters op het Plateau des Launes zoo dicht bij de zomersche warmte van Nice of Cannes of Menton, toch de wintersport kan beoefenen, daar waar de fantastische ijskegels van de Gorges du Cians het domein van den ijskoning versieren. Iets naar het oosten, waar de besneeuwde toppen van Peira-Cava rose gloeien tegen de avondlucht, strekken zich blanke sneeuwvelden uit, naar het zuid-westen onderscheiden we het woest, grillig getande Estérelgebergte, en verder om naar het zuiden en oosten de bekoorlijke eilandjes Ste. Marguerite en St. Honorat en de onmetelijke azuren zee. Gourdon is als een uitkijkpost, die de heele streek beheerscht. ☞ De climax van onzen tocht is bereikt en langzaam dalen wij af naar Grasse, de amphitheatergewijze gebouwde stad der parfumerieën, heerlijk beschut door met pijnboomen en olijven begroeide heuvels. Reeds van verre komen de heerlijke geuren in de desbetreffende jaargetijden ons tegemoet: anjers van wit en rose tot diep rood, rozen in menige kleur en grootte, de liefelijke sinaasappelbloesem, welriekende thijm en de ranke, halmachtige lavendel, die ver in den omtrek haar verrukke-

PLATTEGROND VAN EEN GEDEELTE DER ONDERAARDSCHE GANGEN IN DEN ST. PIETERSBERG, NAAR EEN TEEKENING UIT 1796, VERVAARDIGD DOOR FRANSCH OFFICIEREN. DE DONKER-OMRANDE ZIJN BEGAANBARE GANGEN; BOVENAAN INSTORTINGS- GEBIED MET VERKENNINGSPUNTEN EN TUNNEL

lijken geur verspreidt. Hier treft men den sinaasappel, mandarijn en citroen, olijfboomen en palmen vermengen zich met agaven, aloës, yucca's, en alle verspreiden een aangenaam aroma. ☞ Zachtjes glooiend voert onze weg ons nu van Grasse, de stad waar eens de beroemde kunstenaar Fragonard het levenslicht aanschouwde, door de bosschen naar Cannes of langs Chateauf neuf en de zee naar Nice, dat in den avondschemer als een maansikkel om de Baie des Anges ligt, vol leven en vrolijkheid.

DE ST. PIETERSBERG EN ZIJN DUISTERE GANGEN

DOOR IR. D. C. VAN SCHAİK

DE gangen, welke in den St. Pietersberg zijn uitgehouwen en daarin een waar doolhof vormen, zijn zeer bekend en toch vormen ze een eigenaardige ondergrondse wereld,

Foto Ir. D. C. van Schaik

UITZICHT VAN DEN ST. PIETERSBERG OVER HET JEKERDAL. OP DEN VOORGROND BLOOTGELEGD MERGELOPPERVLAK MET EEN AANTAL DER DAARIN VOORKOMENDE ZGN. AARDPIJPEN

Foto Ir. D. C. van Schaik

MIDDELEEUWSCHE OPSCHRIFTEN IN DEN ST. PIETERSBERG

welke veel geheimzinnigs heeft. Het feit dat ze tot ons spreken over tijden, welke zich zeker over twintig eeuwen uitstrekken, en vele getuigenissen bevatten, welke door menschenhanden zijn aangebracht, maken deze gangen tot een van de merkwaardigste monumenten van ons land. ☞ Men treft dergelijke gangen in vele heuvels van Zuid-Limburg aan, maar die van den St. Pietersberg zijn het meest beroemd geworden; en niet ten onrechte, want hun uitgestrektheid is wel de grootste en men mag ook wel aannemen dat onder de gangen in den St. Pietersberg de oudste van Zuid-Limburg voorkomen. ☞ Zooals men weet, danken deze gangen hun ontstaan aan het uitzagen van blokken, welke voor bouwdoeleinden toepassing vonden en aan het uithakken van mergel, welke in fijnen toestand voor landbouwdoeleinden gebruikt werd. Deze laatste toepassing is wel niet zoo oud, maar het staat toch vast, dat men reeds enkele eeuwen geleden kalkmergel in scheepsladingen naar de lage Hollandsche provinciën vervoerde. ☞ Aanvankelijk werden de gangen slechts een paar meter hoog gemaakt en eerst later heeft men ze noodgedwongen meer uitgediept, hetgeen in enkele tempo's plaats had; dit teekent zich overal ook duidelijk op den wand af. Deze eerste gangen zijn met de meeste zorg gemaakt, ze hebben een bijna zuiver horizontaal plafond, waarop de oorspronkelijke oude Romeinsche slag der houweelen, meestal door ronde krassen of sleuven, duidelijk is te zien, terwijl van deze gedeelten de zijwanden zeer mooi recht en gelijkmatig verlopen. Vlak boven het plafond bevindt zich een zeer harde laag, welke voor exploitatie totaal ongeschikt is en er dus het hare toe heeft bijgedragen, dat men zoo'n mooi horizontaal plafond heeft gemaakt. De verschillende lagen, waaruit het kalkmergelgesteente bestaat, liggen alle vrijwel horizontaal en vertoonen alleen een geringe daling in noordelijke richting. Deze horizontale ligging houdt verband met het ontstaan dezer kalksteenmassa's uit een voorwereldlijke krijtze. Hierin leefden een ontzaglijk aantal grootere en kleinere dieren, waarvan hetzij de skeletdeelen of de schaal uit kalk bestonden en doordat zich in zeer lange perioden de resten dezer afgestorven dieren ophoopten, vormden zich de kalklagen, welke men nu in den bodem van Zuid-Limburg en een deel van België aantreft. De kleinste kalkkorrels zijn hier dus nog van dierlijken oorsprong en men treft er aan zoo groot als een speldeknop, welke onder het microscoop bezien, nog blijken te zijn een dubbele oesterschelp, met een linker- en rechter helft. ☞ Het is duidelijk dat deze lagen uit natuurhistorisch en geologisch oogpunt zeer belangrijk zijn en materiaal voor uitgebreide studiën hebben opgeleverd, waaraan vele geleerden hebben gewerkt en waaraan toekomstige geslachten nog vele onderzoekingen kunnen wijden, alvorens men kan zeggen er eenigermate een volledig overzicht van te hebben. ☞ Alleen al de gangen, hun vormen en hun opeenvolgende verschillende bewerkingswijzen geven den opmerkzamen beschouwer aanleiding genoeg om zich te verdiepen in hun geschiedenis. Maar de vroegere geslachten hebben nog meer achtergelaten, waardoor men in deze onderaardsche wereld als het ware de stille getuigen van hun aanwezigheid

aantreft. Bij het uitzagen der blokken zijn door de zaagsneden mooie platte vlakken ontstaan, welke er als paneelen uitzien, waarop gemakkelijk met houtskool geschreven en geteekend kon worden; dit noodde onze voorouders blijkbaar evenzeer als dit met tegenwoordige bezoekers van merkwaardige plaatsen het geval is, om er in den vorm van handteekeningen of opschriften en teekeningen de sporen van hun aanwezigheid achter te laten! ☞ Op verschillende hoogten der dikwijls 8 tot 10 meter hooge gangen treft men op de wanden vele opschriften aan uit de meest uiteenlopende tijden. Uit den aard der zaak vindt men de oudste opschriften het hoogst, al vindt men bovenaan natuurlijk ook wel eens jongere namen en zal men in niet uitgediepte gangen, welke voor het verkeer naar de uitgangen steeds op hun oorspronkelijke hoogte zijn gebleven, de aanteekeningen uit alle eeuwen door elkaar aantreffen. Toch zijn zeer oude opschriften niet zoo veelvuldig te vinden, omdat het maken van duidelijke opschriften blijkbaar vroeger niet ieders werk was. ☞ In den St. Pietersberg zijn de oudste bekende opschriften uit de 14e en 15e eeuw en neemt het aantal geleidelijk toe, om in de 18e en 19e eeuw een maximum te bereiken, in welke tijden de onderaardsche grotten van den berg een groote beroemdheid hadden verkregen en als merkwaardigheid aan iederen reiziger, welke Maastricht en zijn omgeving bezocht, getoond werden. Speciale gidsen vonden hierin zelfs een bestaan en er waren geslachten, waarin het beroep van gids van vader op zoon werd beoefend. Er behoort ook inderdaad een groote ervaring toe om in het warnet van gangen zonder falen gemakkelijk den weg te kunnen vinden. Deze overweging dringt zich al onmiddellijk aan iederen bezoeker op en draagt het hare er toe bij om het geheimzinnige der gangen tot iets afschrikwekkends te maken, doordat men het gevaar beseft, dat uit het verdwalen in deze gangen kan voortvloeien. Zooals gewoonlijk het geval is bij het vertoonen van merkwaardigheden, werden deze gevoelens door de gidsen meestal nog wat aangewakkerd met behulp van afgrijselijke verhalen over degenen, die inderdaad door het verdwalen in deze duistere wereld den dood gevonden hebben. ☞ Toch is het zeker, dat men, wanneer men wat meer met deze sombere onderwereld in aanraking komt, spoediger ermede vertrouwd raakt, dan

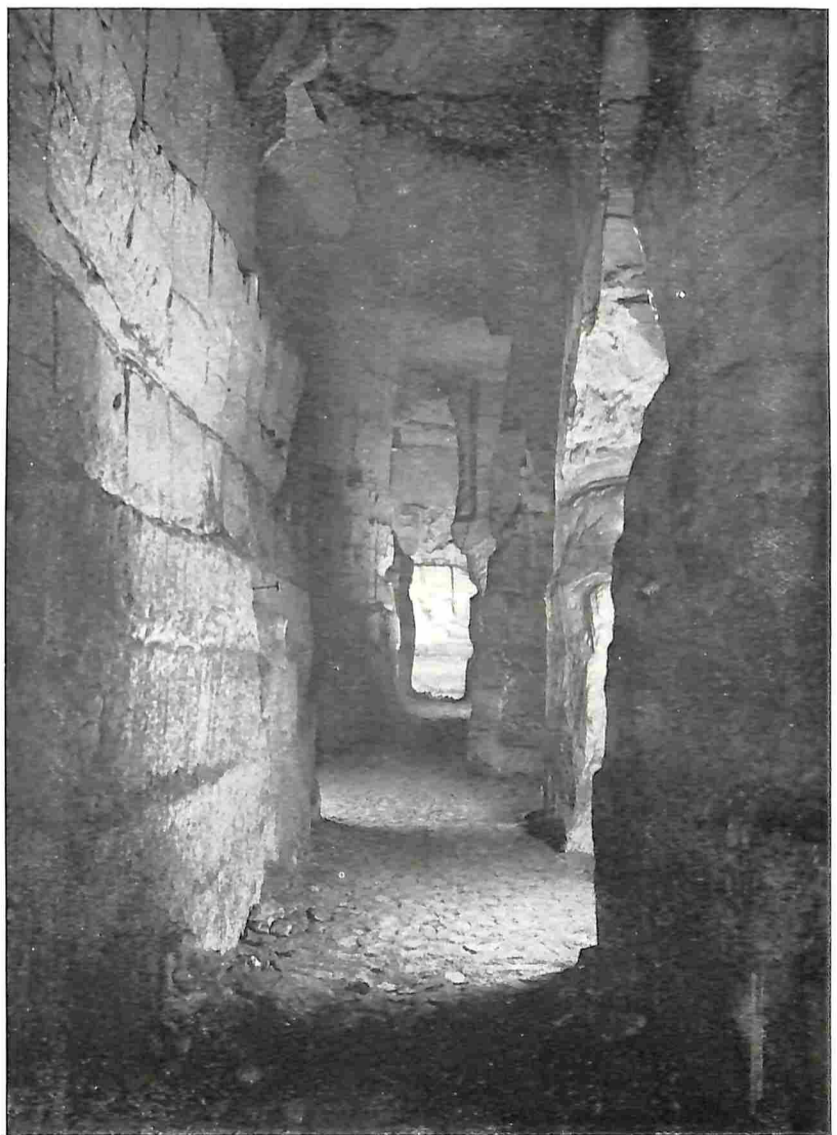

Foto Ir. D. C. van Schaik

ONDERAARDSCHE GANG IN DEN ST. PIETERSBERG

men wel zou denken. Wanneer men zich eenigermate kan oriënteren en voldoende voorzorgen heeft genomen om te kunnen beschikken over langdurige verlichting (dit is natuurlijk het cardinale punt, waarop het aankomt!) gaat er al veel van het angstwekkende af, hetgeen bij eerste kennismaking is ontstaan door het gevoel, dat men als het ware geen voldoende waarnemingscontact met zijn omgeving heeft. ☼ Wanneer men zijn gedachten vrij kan laten gaan over deze getuigen uit het verleden, wanneer men zelfstandig getracht heeft aan het inwendige van den St. Pietersberg iets van zijn geheimen te ontfutselen, voelt men zich er steeds meer toe aangetrokken en er zijn verstokte bergloopers, die zich daarniet meer van kunnen losmaken! Dit leidt tot het maken van steeds grootere en uitgebreidere tochten, waarin dan ook wel eens de gevaarlijke gedeelten van den berg worden betrokken. Want in de gangen komen ook zeer gevaarlijke gedeelten voor, waar ten gevolge van instorting groote massa's tot 10 en 12 meter boven het plafond zijn uitgevallen, waardoor de grilligste puinhoopen en holen zijn ontstaan. Al kan men met eenige ervaring ook hierin wel zijn weg vinden en het gevaar tot een minimum beperken, zoo brengt toch een langer verblijf in deze gedeelten van den berg nog een ander besef met zich, namelijk dat men hier verkeert temidden van ontzaglijke natuurkrachten, welke zich allereerste vertoonen in deze uitgebreide ruïne van instortingen. ☼ In de jaren 1929/1930 was ik in de gelegenheid hiermede ten nauwste kennis te maken, toen een onderzoek moest worden ingesteld naar de instortingen ten zuiden van het fort St. Pieter, in verband met een daar te bouwen tunnel. Deze onderzoekingen, welke ik tezamen met Ing. Wylezalek uitvoerde, toonden aan, dat zich hier een oppervlak van vele hectaren groot bevindt, dat geheel in puin ligt en slechts met de grootste moeite slaagden wij er in een aantal punten van dit gevaarlijke gebied te betreden. Bij deze onderzoekingsstochten moest zelfs hier en daar met de hand een doorgang tusschen de blokken van de puinhoopen worden geforceerd

en gelukkig hebben wij dit zonder ongelukken kunnen doen. Bij dit soort werk spreken de absolute stilte, de ruïne temidden der geweldige uitwerkingen der zwaartekracht en de wonderlijk mooie fossielen uit de voorwereldlijke krijt-zee, met hier en daar nog de resten van het vroegere werk van menschenhanden, een zeer aparte taal. Het is alsof men uit de werkelijke wereld is gebannen en hier in een andere, grootsche wereld vertoeft, waar we de minderheid van ons nietig wezen tegenover zulke natuuruitingen moeten erkennen. Men is genoodzaakt onder een absolute zelfte beheersching bescheiden zijn weg te zoeken, waarbij de opminste ondoordachte handelwijze groot gevaar kan opleveren en men mag zich zelfs door de verwachting, dat bij een verschuiving der steenmassa's de terugweg zal worden afgesloten, niet laten verleiden om nog op het laatste moment een doortocht te zoeken: natuurkrachten gaan hier voor! Hier staat men werkelijk bewust van aangezicht tot aangezicht tegenover het gevaar, terwijl dat, onder den indruk waarvan men aanvankelijk, bij een eerste bezoek aan de gangen, verkeert, alleen dat der onbekendheid is! ☼ De St. Pietersberg heeft in lateren tijd veel van zijn roem en bekend-

heid ingeboet; voor een groot deel zal men dit wel op rekening van het moderne verkeer moeten stellen, dat het toeristenbezoek van de vroegere verkeerscentra, waartoe ook Maastricht behoorde, afleidde. Aan den anderen kant is er aan wandelgelegenheid veel verloren gegaan op den St. Pietersberg, terwijl een tocht naar het vroeger zoo bekende Slavante voor de Maastrichtenaren niet meer die beteekenis heeft, welke hij vroeger had, waardoor ook de toeristen in het algemeen er minder heen zullen trekken. Vermoedelijk heeft er aan de gelegenheid om van de onderaardsche wereld van den St. Pietersberg een indruk te krijgen, op een wijze, welke in overeenstemming is met de eischen van den tijd, wel wat ontbroken. Men eischt tegenwoordig, verweerd als men is door het gemakkelijke verkeer en veel uitgebreide en goede lectuur over alles wat men als toerist kan bezichtigen, gemakkelijke bereikbaarheid en objectieve, populairwetenschappelijk juiste voorlichting; de belangstelling voor dure en primitief geëxploiteerde bezienswaardigheden uit vroeger tijd is sterk geslonken, waar er zooveel voor weinig kosten kan worden genoten en in 't algemeen heeft hieronder de behoefte om in bijzonderheden de eigenaardigheden van een plaats te leeren kennen, geleden. ☼ Bij dit alles komt nog, dat het niet zoo gemakkelijk is om tot een juiste waardeering te komen van datgene, wat men in den St. Pietersberg bezit; men is hierin in de latere jaren zeker te kort geschoten. ☼ Intusschen is er sedert eenigen tijd meer belangstelling voor den berg en de gangen te bespeuren¹⁾ en de gelegenheid, welke men heeft gekregen om ook het zeer interessante noordelijkste gedeelte der gangen te bezoeken, zal hieraan zeker ten goede komen²⁾. Men kan tegenwoordig vlak bij de stad, aan den Luikerweg tot dit gedeelte, dat in alle opzichten een typeerenden indruk geeft van de gangenwereld van den St. Pietersberg, toegang verkrijgen tegen het geringe bedrag van één kwartje! Het is te hopen, dat hierdoor niet alleen de belangstelling en het bezoek aan dezen interessanten berg toeneemt, doch dat men eveneens zal gaan inzien, dat er voor het behoud van de nog ongerepte gedeelten van den berg nog wat te doen valt.

DIANTHUS HEDDEWIGI HYBRIDUS FL. PL.

Uit: „Keur van Eenjarige Snijbloemen”. Uitgave Turkenburg, Bodegraven

Anjers voor den tuin

DOOR G. KROMDIJK

NAAST de rozen behooren de Anjers ongetwijfeld tot de bekendste en mede tot de oudste tuingewassen. In de geschiedenis wordt er in 1270, onder Lodewijk IX, Koning van Frankrijk, reeds melding van gemaakt. Na Frankrijk en Engeland werden ook hier de Anjers meer en meer populair. Een van de meest geliefde soorten is de Amerikaansche Anjer. Met haar groote dubbele bloemen, op lange, soepele stelen, is ze een van de allerbeste

1) Zie ook: „Buiten” van 8 September 1934 en „Ons Zuiden” van 30 November 1934, waarin Willy Verster schreef over de gangen en het Fort Sint Pieter; verder: „De Zuid Limburgsche Grottenwereld”, uitg. J. Crolla, Valkenburg, van den zelfden schrijver. 2) In dit verband verwijs ik naar mijn juist verschenen boekje „De onderaardsche gangen in de Sint Pietersberg”, waarin ook een literatuuropgave voorkomt.

DIANTHUS HEDDEWIGI LACINIATUS

Uit: „Keur van Eenjarige Snijbloemen”. Uitgave Turkenburg, Bodegraven

snijbloemen. Doordat de cultuur echter geheel onder glas plaats vindt, en zelfs lang niet alle kassen er geschikt voor zijn, behoort ze tot de élite-bloemen. Dat ze echter gewaardeerd worden, bewijst wel dat men op sommige buitenplaatsen speciale Anjerkassen aantreft en de tuinbaas tot taak heeft, dagelijks voor verse Anjers te zorgen. ☼ Hieruit begrijpt men reeds, dat, hoe mooi deze ook is, ze voor den liefhebberstuin minder geschikt is. Een ras, dat de Amerikaansche vrij nabij komt en waarvan de cultuur heel wat eenvoudiger is, zijn de z.g. Chabauds. Ze behoren tot de eenjarige Anjers, en worden door zaaien vermenigvuldigd. Dat moet reeds vroeg in het voorjaar, Februari-Maart, onder glas geschieden. Men kan het ook op de bekende wijze in een kistje binnenshuis probeeren. Goed afgehard kunnen ze dan in April reeds worden uitgeplant. Ook deze Chabaud-Anjer heeft een gebrek, ze komt n.l. wat laat in het seizoen in bloei, waardoor vooral de teere kleuren spoedig smetten. Dit kan men voorkomen door ze tegen de knopzetting onder glas te brengen. Men maakt een houten stelling boven de planten, waarover men de ramen legt. Liefst zoo hoog mogelijk, want het is er alleen maar om te doen ze tegen regen te beschutten. Tegen de knopvorming moeten ze ook geregeld worden geplozen, d.w.z., men moet de zijknoppen steeds verwijderen; op één stengel gekweekt krijgt men dan prachtige, groote bloemen. Toch zijn er velen, die deze cultuur te moeilijk vinden, welnu, voor hen zijn er naast de vastplant-Anjers, waarop we later nog wel eens hopen terug te komen, nog voldoende andere soorten. Heel eenvoudig in cultuur is de Chineesche Anjer, *Dianthus Chinensis*, waarvan vooral het Heddeewigi-ras uitmunt door bloeirijkheid. De *D. Heddeewigi* treft men in velerlei kleuren en vormen aan, zoowel enkel- als dubbelbloemig. Bijzonder mooi is de *D. Heddeewigi laciniatus* met diep ingesneden bloemen. Vooral deze soort leent zich buitengewoon goed voor snij-

bloem. De stelen mogen niet zoo bijzonder lang zijn, maar voor kleine pulletjes zijn ze heel mooi, en er is zelfs als taferversiering een aardig effect mee te bereiken. Heel mooi is ook een mengsel van de dubbele en enkele soorten, wat vooral zoo aardig staat als we ze voor perkbeplanting gebruiken. Door hun gedrongen groei en rijken bloei bereikt men er een heel aardig effect mee, als we er maar rekening mee houden dat ze een volzonninge standplaats verlangen. Men moet ze een onderlingen afstand van 25 tot 30 cm geven. *D. Heddeewigi* is een van de weinige Anjers, die men zelfs tegen den bloei nog kan verplanten, als we maar zorgen voor een behoorlijk kluitje. Men kan ze ook direct ter plaatse uitzaaien, wat dan in de tweede helft van April moet geschieden, op de wijze zooals we reeds vaker in „Buiten” aangaven. Zoodra ze een paar blaadjes hebben, moet men ze uitdunnen, zoodat ze niet te dicht op elkaar staan. Op deze manier gezaaid, duurt de bloeitijd van Juli tot September, een prachtige tijd om een bloemperk nadien met bolgewassen te beplanten. Een bezwaar is het misschien voor sommigen, dat ze eerst tegen Juli beginnen te bloeien. Men kan dat echter wel ondervangen door ze onder glas of binnenshuis te zaaien. Dat kan reeds begin Maart geschieden, en als ze dan een paar maal verspeend worden en goed afgehard zijn, kunnen ze eind April of begin Mei reeds uitgeplant worden. De dubbelbloemige zijn ook als potplant heel aardig, doch een dergelijke cultuur eischt nogal wat zorg. ☼ Zeer vroeg krijgt men ze in bloei door ze in September te zaaien. Men kan ze dan ook gewoon buiten uitzaaien, om ze later in kleine stekpotjes te zetten, waarna ze tegen November een plaatsje in een gewoon broeibakje krijgen, waar men ze min of meer vorstvrij den winter door moet brengen. Bij open weer zetten we het raampje steeds zoo hoog mogelijk op lucht, om het glas bij strenge vorst met een rietmat en wat oude zakken af te dekken. In zachte winters, zooals we nu gehad hebben, zouden ze ook buiten in den vollen grond over kunnen blijven. Dit is echter alleen mogelijk op hooge, droge gronden, die min of meer beschut liggen. Hem, die over een broeibakje beschikt, kunnen we deze proef warm aanbevelen.

DIANTHUS HEDDEWIGI

Uit: „Keur van Eenjarige Snijbloemen”. Uitgave Turkenburg, Bodegraven